

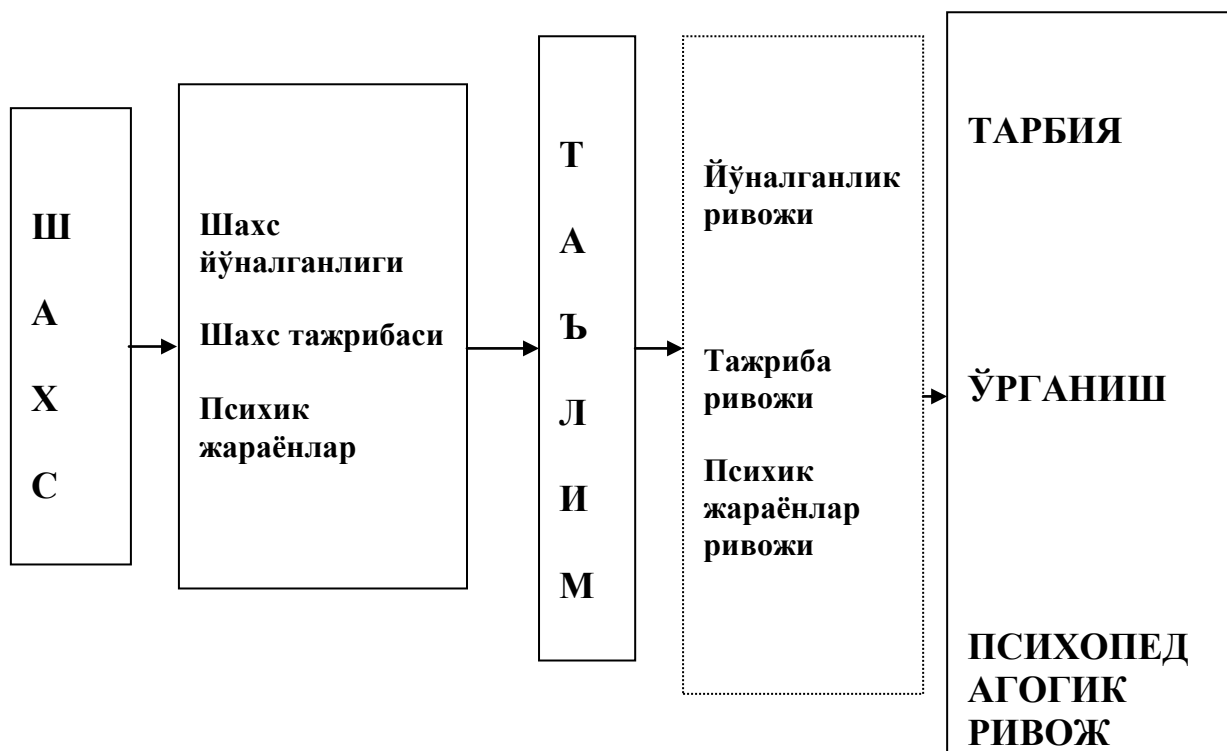
Педагогнинг компетентлигининг психологик жиҳатлари

Бухоро ВХХҚТМОИ “Педагогика-психология ва таълим менежменти”
кафедраси мудир, психология фанлари номзоди У.А.Қосимов

Мақола педагог компетентлигининг психологик жиҳатларига бағишланган бўлиб,
унда компетентликнинг психологик томонлари уларнинг таркиби, компетентликнинг
таърифи , моҳияти ёритилган

Республикамизда қабул қилинган “Таълим тўғрисида”ги қонун ва
“Кадрлар тайёрлаш миллий дастури”да белгилаб берилган вазифаларнинг
босқичма-босқич амалга оширилиб борилаётганлиги натижасида замонавий
таълим тизимига муваффақият билан жорий этилаётганлиги замон
талабларига мос ҳар томонлама ривожланган юксак ижтимоий-психологик
хусусиятларга эга малакали мутахассис кадрларни тайёрлашни таъминлайди.
Ана шундай замонавий талабларни муваффақият билан амалга ошириш
замонавий педагогнинг компетентлик даражасига чамбарчас боғлиқдир.

Таълим инсоннинг(таълим олувчининг) ҳаётий тажрибаларини
бойитиш орқали ривожлантириш бўлиб у жараён ёки оқибат натижа
сифатида намоён бўлади. Шу нуқтаи назардан педагогика таълим
тўғрисидаги фан инсон ҳаётий тажрибаларини бойитиш орқали
ривожлантиришдир. Шахснинг структуравий иерархиясида таълим ва шахс
ҳаётий тажрибаси ривожланишини қуйидаги контекстда схематик ифода
этиш мумкин:

ЎРГАНИШ -бу шахс тажрибасининг ривожланиши бўлиб у ўз навбатида қуйидаги унсурлардан таркиб топади:

1. Индивидуал билим
2. Маълум бир фаолиятни муваффақиятли омилкорлик, моҳирлик билан эплай олишлик, қила олишлик қобилиятлари-компетенция.
3. Малака
4. Одатлар

Аввало **компетенция** тушунчасини изоҳлаб ўтсак.

“**Компетенция**” лотинча сўздан олинган бўлиб, “**ўз касбига яроқли, лойиқ**” деган маънони билдиради. Компетенция – бу нафақат олинган назарий билим, кўникма ва малакаларнинг мажмуаси, балки олинган назарий ва амалий билим, кўникма ва малакаларнинг мажмуасини амалиётга мустақил ва ижодий қўллай олиш даражасидир.

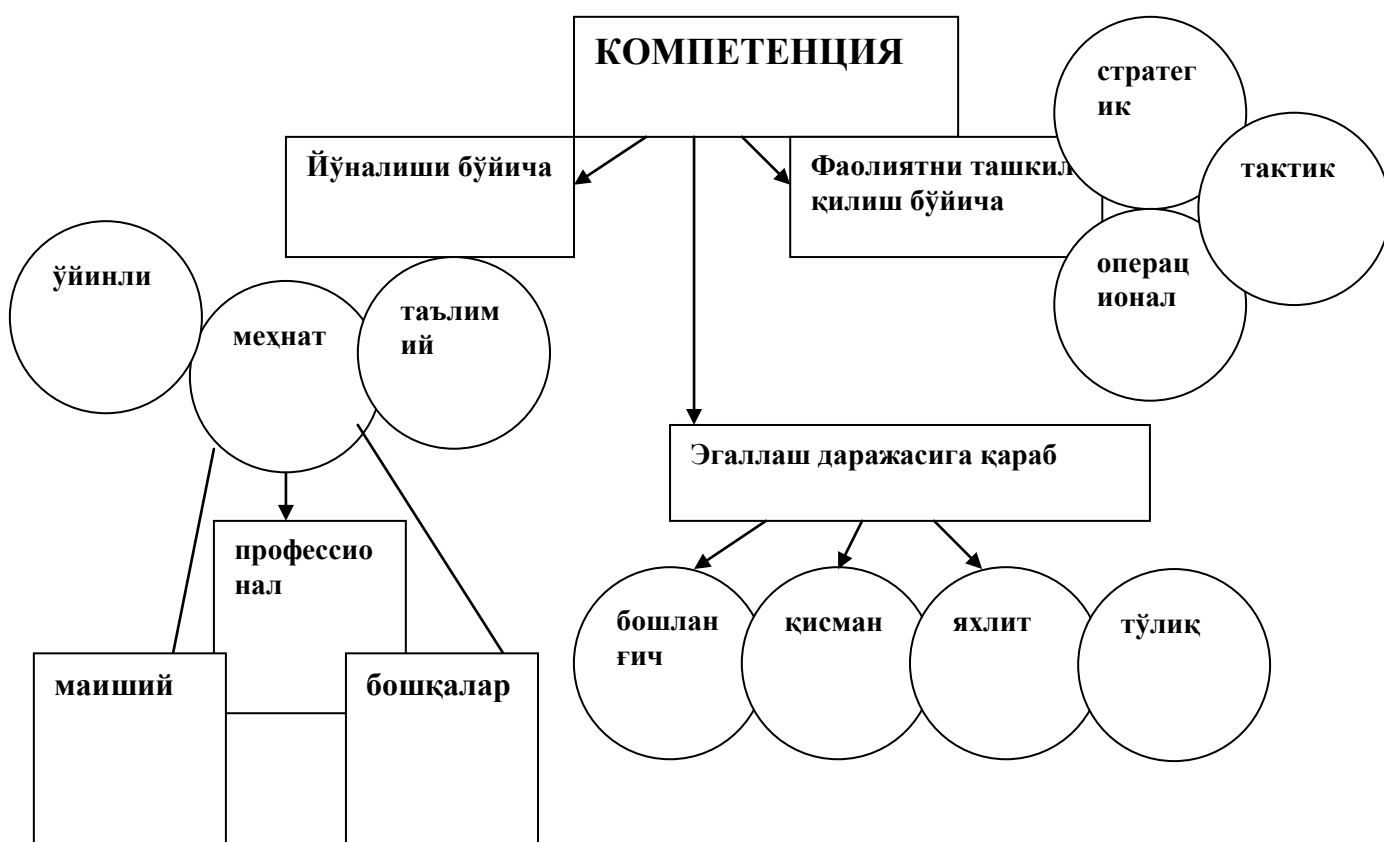
Компетенция - Маълум бир фаолиятни муваффақиятли омилкорлик, моҳирлик билан эплай олишлик, қила олишлик қобилиятлари бўлиб, у

эгалланган назарий ва амалий билимлар, малакалар ва кўникмалар асосида намоён бўлади.

Компетенция шахснинг мураккаб таълимий структураси бўлиб, у ўзида шахснинг сенсор, субсенсор ва экстрасенсор, сенсомотор, идео динамик(идеомотор, идеосенсор, идеоэмотив, идеокогнитив) интеллектуал, иродавий, креатив , эмоционал сифатларини ўзида жамлаганки, улар фаолиятдан кўзланган мақсадга унинг ўзгариб боровчи шароитида амалга ошувини таъминлайди.

Шундай қилиб компетенция шахснинг юксак сифатий хислати бўлиб, унинг шаклланиши таълимнинг ҳал қилувчи оқибат, натижаси ҳисобланади.

Юқоридагиларга асосланиб, компетенцияни қуйидагича схематик ифода этиш мумкин бўлади:

Ўқитувчи компетенцияси – унинг назарий ва амалий билим, кўникма ва малакаси, дунёқараши, эътиқоди ва барча шахсий индивидуал ижтимоий психологик сифатларининг намоён бўлишидир. Таълимнинг сифат ва самарадорлигини таъминловчи муҳим омиллардан бири, бу – ўқитувчининг ўз фани бўйича компетенцияга эга бўлишидир. У педагогик мослашув тизими асосида намоён бўлади. Булар:

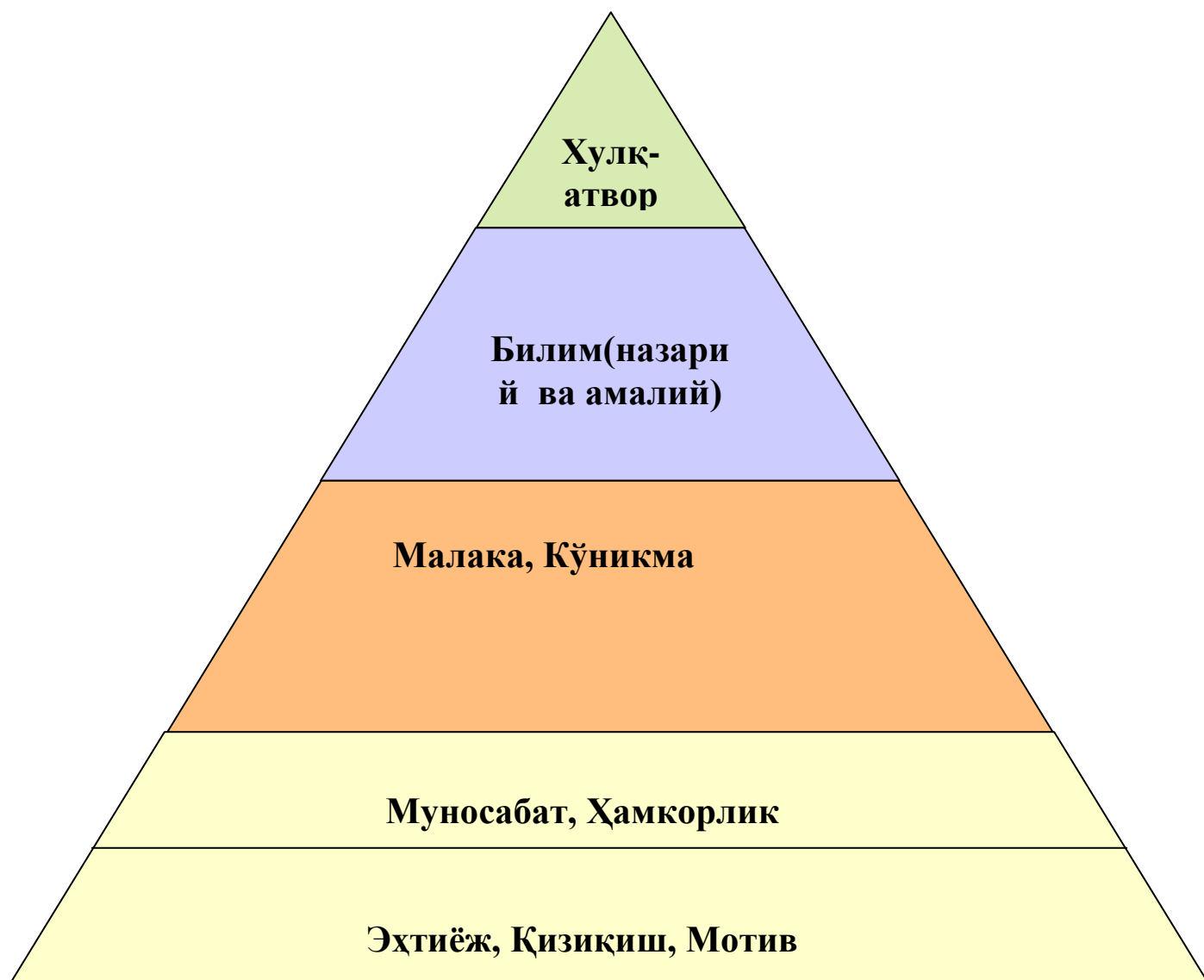
- илмий билиш;
- гносеологик билиш;
- педагогик фаолиятни эпчиллик, омилкорлик, моҳирлик билан бажара олиш;
- ҳар қандай муаммоли вазиятларнинг самарали ечимини топишга ижодий креатив ёндашиш;
- таълимий, тарбиявий таъсир жараёнида юксак ижтимоий психологик хусусиятларни намоён этиш;
- ўзининг интеллектуал, когнитив, эмотив, ахлоқий салоҳиятини, ўрганиш ва ички психологик заҳирасидан самарали фойдаланиш орқали ўзини муттасил ривожлантириш.
- жамият ва инсонларга, табиатга борлиққа ижобий эмоционал муносабатда бўлиш ижобий позитив фикрлашга ўтиш тажрибасидан иборат.

Замонавий ўқитувчининг компетентлик соҳасини қуйидагича тасвирлаш мумкин:

Намоён бў-ши Комп-тлик тури	Билим	Муносабат	Амалга ошириш қобилияти
Касбий компетенция	Давлат талаблари, замонавий эҳтиёжлар даражасида фаннинг мазмун	Адолатли ва ҳалол юксак ахлоқий хусусиятларни ўқувчи билан ҳар томонлама	Ўқув жараёнини замонавий педагогик ва психологик технологиялар асосида

	моҳиятини тушунади ва англайди.	ҳамкорлик орқали муомалада рўёбга чиқара олиш	муваффақиятли амалга ошириш орқали, кутиладиган натижага тўлик эришиш
Ижтимоий компетенция	Ўқувчиларнинг индивидуал қобилиятларини, ваўтида илғаш, ҳис-туйғу, эмоционал ҳолатларини тушуниш, англаш	Ўқувчиларни ва ҳамкасбларини тўғри тушунади, улар ҳақида нотўғри салбий фикрга бормаслик	Ўқувчилар, ҳамкасблар, ота-оналар жамоатчилик ва раҳбарият билан муваффақиятли ҳамкорлик қилиш
Шахсий, индивидуал компетенция	Ўзининг интелектуал, когнитив кучли томонларини ва камчиликларини илғаш, уларни узлуксиз ўрганиш орқали бартараф қилиб бориш	Ўзининг кучли томонларини қадрлайди ва камчиликларини тан олиш, бутун бор кучини хатоларни тузатишга ўзини ҳар томонлама серқирра ривож учун ички ва ташқи омиллар, имкониятлардан самалали фойдаланиш олиш	Ўзининг нимага қодирлигини тан олган ҳолда ўзининг индивидуал психологик интелектуал когнитив салоҳиятини янада ривожлантиришни давом эттириш

Ўқитувчининг компетенциянинг психологик пирамидаси.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати.

1. Каримов И.А. Баркамол авлод орзуси. – Т.: «Шарк», 1999.
2. Каримова В. Ижтимоий психология ва ижтимоий амалиёт. – Т.: Университет, 2000.
3. Толипов У., Усмонбоева. М. Педагогик технология: назария ва амалиёт. – Т.: Фан, 2005.

4. Пранцкуне Э., Грудене С ва бошқ. Новые роли и компетенция учителя.
Литва.- 2011.